

הצילו אותנו מידיהם

היתה בעיית הרכוש הנטוש. יתכן והיה צורך לאומי להפקיעו. אולם האם לא הרגיש איש כי אי אפשר לבנות חיים לאומיים בריאים, מוסריים, בבתי שנבנו על ידי אחרים, על אדמה שעובדה על ידי אחרים — מבלי לרכוש אדמה זו, מבלי להקריב משהו למענה? ואיזה היו נציגי הדת, שתפקידם היה לחזור על מעשה יהושע ביריחו, להשמיע את דרישת המוסר? היו והיו בעיות פנימיות. השחיתות פשטה בארץ. עם שלם התרגל להיות על פרי עמל הזולת, להתפרנס ממגביות. הכסף שנתרם באמריקה, למען יצירת חיים חדשים לעולים החדשים, הופקע בחלקו כדי לאפשר לחתיקים להתעשר במותרות. היחסים בין העדות נתמתהו, המיעוט הלאומי הוחזק בכלוב המשטר הצבאי, מנגנונים חשוכים פרחו. הנוצר החוזר מן השדה הרגיש כי משהו לוקה, כי הצו המוסרי המוחלט, עליו חלם, אינו מתגשם בחיי המדינה החדשה, כי העישר החמרי החדש נקנה בשקיעת הרוח. כאן היתה ההזדמנות הגדולה של הדת לאמר את דברה, לקום כנביא חדש כדי להטיף נגד ארמונות השן, להוקיע את פרות הבשן המפלגתיות. אולם ההזדמנות הגדולה הוחמצה. הדת שתקה.

ר א היא לא שתקה. היא הרימה את קולה. היא תבעה והוקיעה ודרשה. וקולה קורר בנו כחילה ושאטנפס.

היא לא דרשה מאתנו להיות אנשים הגונים. אולם, לעומת זאת, היא דרשה מאתנו כי נחלל מלנטוע בשבת באוטובוס לשמתי'הים.

היא לא תבעה מאתנו להימנע מלקנות בשר בשוק השחור. אולם היא תבעה במסגרת שלא נאכל בשר חזיר.

היא לא הטיפה נגד משטר השחיתות של ה מפלגות. אולם היא הורידה את קללת הש מיים על כל גוף שהפריע לה ליטול את חלקה מצלחת השחיתות.

שום קול חתי לא התרומם כדי להטיף לטהר המידות בכל שטח שהוא. אולם ה אגרוף המקומקם של הדת התרומם לקרב על הזכות הבלעדית להשיא זוגות ולגרשם, ל אשר ירושות ולקבור גופות — הכל תמורת תשלום הגון, במוזמנים.

הדת לא הפכה לגורם רוחני שיטריד את מנוחת נפשנו. תחת זאת הפכה לטרדה מע שית מתמדת, מכשול להנאת השבת, מכשול לענייני האישות, מכשול לחיים היומיומיים הסדירים.

אולם האם אנו רשאים בכלל לקרוא לתפיעה זו בשם "דת", מבלי לשאת את שם אלוהים לשוא? האם אין עצם הד קשר המדומה בין המחנה הדתי הזה לבין רות האלוהים בחוקת חילול קודש חמור?

המחנה הזה מופיע לעינינו בדמות כמה מפלגות. קשה לתאר מפלגות סחות קדושות. אמנם, המפלגות הדתיות אינן המפלגות ה משתתות היחידות בארץ. אך דומה שאין מפלגות אחרות שהן כולן שחיתות כמותן. במספאי ישנו אבא חושי, אולם ישנם גם אנשים סהורים כשמואל דיין ושלמה לביא, ישנם צעירי ארז ונחל'עזו. ואילו במפלגות הדתיות הכיכול אין עבודת-קידוש כמו זו המבוצעת יום-יום בניר-יצחק, כמשקל נגדי למסחר העכור בכסאות ובמשכורות כגני ראשית-עיריות. את הקיבוץ הדתי, שהוא תר סעה יפה וחיונית, קשה בכלל לשייך למח נה זה, בו הוא כליא.

אם כן, הבה נבטא פעם רעיון זה בפירושו. אוסף זה של מפלגות רקובות, של מנה גים מימיה-בנינים, של כפייה פולחנית ר מסחר בתשמישי-קודש, מאוס עלינו לא מפני שהוא דתי. להיפך. הוא מאוס עלינו מפני ש הוא משניא עלינו את הדת. מפני שהוא מעליב ומחלל צורך עמוק החבוי בלבנו, הצורך במשהו קדוש ונעלה. הוא מאוס עלינו מפני שהוא מפר את דברו השני של משה: "לא תשא את שם ה' אלוהיך לשוא, כי לא ינקה ה' את אשר ישא את שמו לשוא!"

ב ספר חיינו, שהופיע לא מכבר, כתב בן הכט, הסופר היהודי האמריקאי הגדול שהעמיד את עצמו בשעתו לרשות אצל:

"אם אלוהים הצליח להישאר בחיים אחרי כל מעשיה-שטות של הדתות הנושאות את שמו, הרי זו באמת הוכחה מופלאה לקיומו. ידיעת אלוהים מושרשת, כנראה, כה עמוק בנפש האדם, עד כי אף אחת מן הדתות לא הצליח להרוס אותו. אכן, זהו פלא אמיתי!"

נס גדול זה היה גם פה. איך שהוא לא הצליחו דוברי הדת לשבור את הגעגועים העמוקים לציורי המוחלט החבוי בלבנו. לו קם מישהו מחר לטהר את האחירה, לתבוע את תביעות המוסר מאתנו, להוקיע את השחיתות ולהראות לנו מופת אישי של חיי קודש, מבלי להפוך את הסנה הקדוש למדורה כדי לסגן עליה מטעמים לעצמו — הרי ימצא הד עמוק בנשמתנו.

ה נה כן, זה התפקיד: להציל את אלוהים מידי הנושאים את שמו. ה אין תנאי קדוש יותר.

פ עם אחת בשנה נאלץ גם הגדול שבכופרים לחשוב על אלוהים. זכרונות ילדות, ואולי גם זכרונות שעברו לתת-הכרתו ישר מן הדורות הקודמים, נוטלים את ידי רוחו ומיבילים אותו. התחבורה שובתת ברחובות. הדממה הגדולה של יום כיפור יורדת על הארץ. ורק מבתי-הכנסת בוקעים קולות מזורם. הם מביאים אתם מחשבות ישנות, ספקות ישנים.

ישנם אנשים הנעלים מעל לכל ספק. הם יודעים. עולמם כבול בכמה ספרים. אין הם שואלים את עצמם שאלות, וממילא אין הם מקבלים תשובות ההורסות את הרוגע. מילדותם עד יום מותם מרחפת עליהם חזאות חרודה. וביום מותם הם הולכים באותה חזאות לשערי גן-עדן ודופקים עליהם בבטחון עצמי עילאי. הם מאושרים.

אולם אנחנו, כל האחרים, בני-תמותה אומללים המקוללים בהגיון סקרני, הפוסלים בכל יום את התשובה שמצאנו אתמול, נאלצים לשאול את עצמנו שוב ושוב: היש אלוהים בשמיים? היש חוק עליון ביקום? היש הגיון פנימי כל שהוא בים זה של אסונות ואכזבות, של שמחות קטנות ושברון לב, שהוא גורל אדם?

ה יה זמן, נעזרי כשהייתי בטוח לגמרי: אין אלוהים. כל ישותי מרדה נגד קיומו

של כוח הכובל את חרות האדם, ה מונע כעד האדם להגיע בכוחית עצמו ל סגת השלמות.

אלוהים, כך אמרתי לעצמי, הוא פרי המ צאתם של החלשים. אין הוא אלא משענת לפחדנים, החוששים לעמוד לבדם מול מוראות הקיום. הם זקוקים לאשליה זו כדי לשאוב ממנה נחמה עליבה, לבכות בחיקה ביום אסון, לרוץ אל מתחת לכנפיה ביום צרה, להית לות בה ביום מותם.

אלוהים, כך סברתי, הוא סכנה גדולה. הוא נוטל מן האדם את הכוח לסמוך על עצמו, להתמודד עם סביבתו ולהתגבר עליה. נש בור אשליה זו, נכריח את האדם לבטוח בעצמו, והנה יודקף בכל שעור קומתו, יפרוק את הכבלים הרוחניים. רק אז יהיה באמת בן-חורין, מוכן להתרימם מעל למציאות העגומה של כדור-הארץ, לכבוש את חלל היקום ואת היצרים ההרסניים אשר כלבו שלו.

פתחתי את התניך ומצאתי בו אישור ל דעותי. ראיתי כי בכל נקודת-המפנה של ה היסטוריה העברית קמו נציגי אלוהים נגד נושאי הגורל הלאומי: שמואל נגד שאול, אליהו נגד אחאב הגדול, ירמיהו נגד מגיני ירושלים, הפרושים נגד אלכסנדר ינאי, יוחנן בן-זכאי נגד הקנאים. הייתי בטוח מאד. ואז לקח אותי הגורל ושלח אותי לבית-ספר גדול שאין כמוהו.

ר בים עברו את הקרבות כשענייהם

עצומות בכוח. היה מנוי וגמור עמם לא לראות דבר ולשכוח את אשר לא ראו. מנגנון-ההגנה פנימי מופלא מצ מהם את הזעזוע הפנימי. אני רואה אותם מסתובבים כיום ברחוב, מחייכים ומרוצים, ושום ניצוץ בעיניהם אינו מעיד כי זוכרים הם תמונות מסיימות מאותם הימים.

אך אולי אני טועה. אולי גב לנגד עיניהם עולה, לפעמים, שבכבם על מיטתם בחשי כה, תמונה של זקן ממלל רגע לפני שה כדור מספח את גלגלתו, תמונה של אשה מתבוססת בדמה, של תינוק בוכה, של כלב פצוע מייבב.

המלחמה הרסה בי את האשליה כי האדם היא כליל-השלמות, יצור הגיוני הנושא ב חובו את תכונות האלוהות. נסתבר לי כי כולנו איננו אלא חיות-טרף, הנכדלות משאר חיות הטרף אך בכשרוננו השכלי. תשוקת ההרג וההרס עודנה חיה בלבנו, ואין דבר המביא לנו הנאה כספיוק תשוקה גוראה זו. ששת אלפים שנה של תרבות אנושית כיסתה תשוקה זו בקליטה ודיקה מאד של איסורים מוסריים, אולם הפירצה הקטנה ביותר בקליפתה זו מחזירה אותנו חזרה, אל אבותינו שישבו על העצים בגיונגל, מוכנים להרוג ולהיהרג.

עיקלתי חתייה איומה זו בלילית הארוכים בבית-החולמים. היה ברור לי עתה כי דרוש צח מחתל, עליון, כדי לרסן את הרע אשר בלבנו. הבנתי עתה את הגעגועים העמוקים לציורי כזה, שמצאתים בספרים כה רבים, כתובים בידי בעלי הנשמות המעונות, בני כל הדתות.

ה יה זה הרגע הגדול לדוברי הדת בישראל. לו היתה רוח אלהים בלבם, היו מיצאים הברגע זה את הדרך אל לבנו. היכינו לגורם שיציב את דגל המוסר המעשי במרכז חיינו הלאומיים, שיבוא אלינו בתביעות, שיצמיד מולנו ראי ויאמר: הבט.

היתה בעיית הפליטים הערביים. ייתכן שאי-אפשר היה למנוע את סילוקם. ייתכן ולא אני לבדנו היינו צריכים לדאוג להם. אולם אנחנו לא הסתפקנו בנאות. הקשחנו את לבנו, כעם, לבל ראות את מצוקתם, לבל לחוש את רעבם, לבל להשחת את גורלם לגורלם של פליטים יהודיים, לבל לעשות אפילו את הגייסטה האנושית הקטנה ביותר, הסמלית ביותר. היכן היתה דת ישראל? היכן היו נושאי שם אלוהים. שתפקידם היה להטיף למידת הרחמים?

"הסנה בער באש והסנה איננו אכל..."